

मुस्लिम संस्कृतीचा पवित्र महिना 'रमजान'

रमजान' मुस्लिम संस्कृतीचा एक महान आणि पवित्र महिना आहे. याचे नियम खूपच कठीण असतात. मनुष्यात सहनशीलता हा गुण वाढविणे हाच याचा मुख्य उद्देश. रमजान हा महिना खूप पवित्र मानला जातो. याला मुस्लिम बांधव वरकतीचा महिना असे संबोधतात. या पूर्ण महिन्यात उपवासाने तन आणि मन शुद्ध होते. हा महिना इस्लामात आला कसा? तर इस्लाम धर्माचे प्रेषित महंमद पैगंबर यांची जी अखंड साधना होती त्यांनी आपल्या धर्मासाठी जो खडतर प्रवास केला त्यांच्या तपश्चर्येला या महिन्यात फळ मिळाले. याच महिन्यात इस्लाम धर्माचा पवित्र ग्रंथ कुराण शरीफ हा अल्लाहकडून उतरविण्यात आला. म्हणूनच या महिन्याला खूप पवित्र समजले जाते. या महिन्यात घरातील छोटी-मोठी मंडळी उत्साहाने रोजा करतात आणि अतिशय आनंदाने हा महिना साजरा करतात.

रोजा ठेवण्याचे काही नियम असतात. सकाळी सूर्य उगवण्याच्या दीड तास आधी उठून काही खाणे आवश्यक असते. यास सहरी असे म्हटले जाते. रोजे ठेवत असताना सहरीला खूप महत्त्व आहे. कारण सहरी केल्यानंतर पूर्ण दिवस काही खाण्या-पिण्याची परवानगी नसते. त्यानंतर पूर्ण दिवसभर पाचवेळचे नमाज पठण, अल्लाहचे स्मरण, कुराण पठण केले जाते आणि संध्याकाळी सूर्य मावळल्यानंतर हा रोजा सोडला जातो. यावेळी ऐन मे महिन्यात उन्हाळ्यातच रमजान महिना आला आहे. त्यामुळे सकाळी साडेचार ते संध्याकाळी सात वाजेपर्यंत असे जवळजवळ चौदा तासांचा उपवास होत आहे. रमजानमध्ये रात्री नऊच्या दरम्यान एक विशेष नमाज पठण करण्यात येते. त्याला तरावीह असे म्हणतात. ही नमाज फक्त याच महिन्यात पडली जाते.

रमजान महिन्यात काही महत्वाच्या गोष्टी केल्या जातात. अल्लाहचे नामस्मरण करणे, नमाज पडणे, अवैध कृत्यांपासून दूर राहणे, कोणतेही वाईट कार्य न करणे, वाईट

न बोलणे, न ऐकणे, सर्व व्यसनांपासून दूर राहणे, महिलांबद्दल चांगली भावना बाळगणे आणि दान करणे. इस्लाम धर्मात रमजानच्या पवित्र महिन्यात दान करण्याला विशेष महत्त्व आहे. दान देण्याला जकात असे संबोधले जाते. जकातीचा अर्थ असा होतो. मुस्लिम लोकांनी आपल्या संचयित संपत्तीतून २.५ टक्के (अडीच टक्के) संपत्ती गरीब, गरजू लोकांना दान करावी असा नियम आहे आणि इस्लाम धर्मात जकात देणे फर्ज (बंधनकारक) आहे. ज्यांची ऐपत नसेल त्यांना ते माफ आहे; पण जर सात (७) तोळ्यांपेक्षा जास्त सोने असेल तर जकात देणे बंधनकारक आहे.

इस्लाम धर्मात रमजानमध्ये ज्या गोष्टी केल्या जातात त्यामागे फक्त धार्मिक दृष्टिकोन नाही. प्रेषितांनी सामाजिक दृष्टिकोन लक्षात ठेवून ह्या सर्व गोष्टी केल्या आहेत. कडक उपवासाने माणसांना गरिबांच्या भुकेची जाणीव होते. त्यांच्या वेदना लक्षात येऊन मनात एक सहानुभूती निर्माण होते. वाईट कामापासून एक

महिना दूर राहिल्याने मानसशास्त्रीयदृष्ट्या एकवीस दिवस एखाद्या गोष्टीची सवय जडते. पूर्ण एक महिनाभर चांगल्या सवयी अंगी याव्यात हा त्यामागील उद्देश. जकात आणि दान दिल्यामुळे श्रीमंतांच्याकडील पैसा गरीब, गरजू लोकांना मिळून संपत्तीचे वाटप होते. संपत्तीचे विकेंद्रीकरण होऊन संग्रहाला आळा बसतो.

प्रत्येक रमजान महिन्यात सर्व मुस्लिम बांधव एकत्रित येऊन नमाज पठण करतात. सकाळी आणि संध्याकाळी व्याख्याने दिली जातात. एकमेकांच्या घरी इफ्तारीसाठी आमंत्रित केले जाते. गळाभेटी होतात. हातात हात देऊन एकमेकांना शुभेच्छा दिल्या जातात; पण यावर्षी कोविड-१९ मुळे या सर्व गोष्टींवर आळा बसला. मस्जिदी बंद झाल्या. व्याख्याने बंद झाली. लोकांनी घरातच नमाज पठण केले; पण या अडचणीच्या काळात या संघर्षाच्या काळात मुस्लिम बांधवांनी एक गोष्ट कायम ठेवली ती म्हणजे दान, जकात,

मोठ्या प्रमाणात देण्यात येत आहे. ईदची खरेदी न करण्याचे आवाहन करण्यात येत आहे. ईदची खरेदी न करता तोच पैसा समाजामध्ये दान करण्यात येत आहे आणि या दानाला कोणताही धर्म नाही. तो मुस्लिम, गैर मुस्लिम, सर्व जाती-धर्मांमध्ये दान करण्यात येत आहे. कारण हीच प्रेषित महंमद यांची शिकवण आहे. शेवटी सगळे धर्म एकच शिकवण देतात ती म्हणजे माणुसकी. फक्त मार्ग वेगळा असू शकतो. म्हणूनच तर म्हटलं जातं- "कुछ लकीरे खिंच रखी है, चंद मतलबी लोगों ने याली में वरना क्या फर्क है मेरी ईद और तेरी दीवाली में !"

अल्लाहकडे या अडचणीच्या काळात सर्वांनी प्रार्थना करूया की, या कोरोनाच्या भयाण विषाणूचा नायनाट त्या असीम शक्तीपासून होवो आणि पुढील जनजीवन लवकर सुरळीत होवो.

- आसमा रिज्वान बेग-सौंदलगे, निपाणी, रिसर्च स्टुडेंट, शिवाजी विद्यापीठ